

**UCHWAŁA NR XVII/121/2016
RADY MIEJSKIEJ W GORZOWIE ŚLĄSKIM**

z dnia 24 lutego 2016 r.

w sprawie : przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020 w Gminie Gorzów Śląski

Na podstawie art.18 ust.2, pkt.15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tj: Dz.U z 2015, poz. 1515,1890) art.6 ust.2 pkt.1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tj: Dz.U z 2015, poz.1390) oraz art.17 ust.1, pkt.1 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (tj : Dz.U z 2015r. poz. 163, poz. 693, poz. 1045, poz. 1240, poz. 1310, poz. 1359, poz. 1607, poz. 1616, poz. 1830, poz. 1893) **Rada Miejska w Gorzowie Śląskim uchwala , co następuje:**

- § 1. Uchwala się Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gorzowa Śląskiego.
- § 3. Uchwała podlega ogłoszeniu na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miejskim z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2016r.

Przewodniczący Rady

Artur Kajkowski

Załącznik do Uchwały Nr XVII/121/2016
Rady Miejskiej w Gorzowie Śląskim
z dnia 24 lutego 2016 r.

***GMINNY PROGRAM
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY
W RODZINIE ORAZ OCHRONY
OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE
NA LATA 2016 - 2020
W GMINIE GORZÓW ŚLĄSKI***

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP I DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY.

II. ZAŁOŻENIA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIAPRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONA OFIARPRZEMOCY W RODZINIE.

III. CELE PROGRAMU

IV. ADRESACI PROGRAMU.

V. REALIZATORZY PROGRAMU.

VI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.

VII. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU.

VIII. MONITORING.

I. WSTĘP I DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY.

Gmina Gorzów Śląski to gmina miejsko-wiejska, którą zamieszkuje 7.247 mieszkańców w tym: mężczyzn 3.568, a kobiet 3.679. Dominującą grupą wiekową w wieku produkcyjnym od 18 do 64 lat stanowią mężczyźni, których jest 2.442, a kobiet 2.227.

Stopa bezrobocia na dzień 31 grudnia 2015r w gminie wyniosła 4,48 %, gdy na dzień 31 grudnia 2014r. stopa bezrobocia w naszej gminie wynosiła 5,61 %. Ogółem bezrobotnych na dzień 31 grudnia 2015r. było 212 w tym: 135 kobiet, poszukujących pracy -2, z prawem do zasiłku dla bezrobotnych 30 w tym 15 kobiet, zarejestrowanych osób do 30-roku życia -86 w tym 64 kobiety, długotrwale bezrobotnych 112 w tym 75 kobiet, osób po 50-tym roku życia – 45 w tym 19 kobiet, niepełnosprawnych 11 w tym 2 kobiety, bez kwalifikacji zawodowych 53 w tym 36 kobiet, liczba ofert prac 14. W porównaniu do 2014r. na dzień 31 grudnia 2014r. ogółem bezrobotnych było 268 w tym 141 kobiet, z prawem do zasiłku dla bezrobotnych 37 w tym 14 kobiet, osób powyżej 50 roku życia 60 w tym 21 kobiet, długotrwale bezrobotnych 146 w tym 87 kobiet, niepełnosprawni 10 w tym 4 kobiety, bez kwalifikacji zawodowych 163 w tym 75 kobiet, ofert pracy 4.

Działania Programu mają charakter wielokierunkowy i dotyczą w szczególności profilaktyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz pomocy osobom dotkniętym przemocą. Do opracowania Programu zostali włączone osoby zajmujące się problematyką przemocy oraz praktycy reprezentujący instytucje i organizacje pozarządowe.

Rodzina jest najważniejszym środowiskiem w życiu człowieka, kształtującym osobowość, system wartości, poglądy i styl życia. Ważną rolę w prawidłowo funkcjonującej rodzinie odgrywają wzajemne relacje pomiędzy rodzicami oparte na miłości i zrozumieniu. W przypadku dezorganizacji, rodzina nie jest w stanie realizować podstawowych zadań, role wewnątrzrodzinne ulegają zaburzeniu, łamane są reguły, a zachowania poszczególnych członków rodziny stają się coraz bardziej niezgodne z normami prawnymi i moralnymi oraz oczekiwaniami społecznymi.

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem, które od kilkunastu lat istnieje w świadomości społecznej w naszym kraju i staje się przedmiotem świadomych i skoordynowanych działań zaradczych.

Przemoc domowa może być zarówno skutkiem, jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie. Sprawcy przemocy są bezwzględni – zniewalają swe ofiary, stosując wobec nich groźby i demonstracje swojej siły. Natomiast ofiary w obliczu przemocy są zwykle bierne, rzadko sięgają po asertywne, a nawet agresywne formy zachowania. Ich wyróżniającą się cechą jest silne poczucie winy i przypisywanie sobie odpowiedzialności za akty agresji.

Stosowanie przemocy prowadzi do niskiej samooceny, poczucia bezsilności i bezradności, ciągłego niepokoju, depresji i chorób związanych ze stresem. Szczególnie dramatyczne konsekwencje przemocy zauważa się u dzieci. Powoduje ona, bowiem w ich psychice nieodwracalne skutki, które mogą dać znać o sobie dopiero w dorosłym życiu.

Z uwagi na powyższe fakty konieczne jest podjęcie działań zmierzających w kierunku edukacji społecznej dostarczającej wiedzy o zjawisku przemocy i sposobach radzenia sobie z problemem. Niezbędne jest również zapewnienie profesjonalnej pomocy interwencyjnej i terapeutycznej zarówno sprawcom, jak i ofiarom przemocy, ze szczególnym uwzględnieniem krzywdzonych dzieci.

Z danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej wynika, że przemoc w rodzinie jest tematem zamkniętym w naszej gminie, który rzadko kiedy wychodzi poza rodzinę. Zjawisko przemocy jest diagnozowane na podstawie danych statystycznych OPS oraz Policji.

Choć zjawisko istnieje, widoczna jest niechęć ofiar przemocy do uruchamiania procedury „Niebieskiej Karty”, której celem jest rozpoznawanie przemocy i usprawnianie pomocy oferowanej przez przedstawicieli różnych służb w środowisku lokalnym oraz tworzenie warunków do systemowego i interdyscyplinarnego modelu pracy z rodziną.

Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie skierowany jest przede wszystkim do: ofiar przemocy w rodzinie w tym: dzieci, współmałżonków, osób starszych, świadków przemocy w rodzinie, przedstawicieli władz lokalnych, przedstawicieli, instytucji służb

pracujących z dziećmi jak: nauczyciele, pedagodzy, pracownicy socjalni, policjanci, pracownicy wymiaru sprawiedliwości, pracownicy służby zdrowia.

Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020 w Gminie Gorzów Śląski został opracowany zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005r., ustawy z dnia 15 lutego 1964r. –Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy, ustawy z dnia 26 października 1982r o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii, ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej, Gminnej Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2010-2020, Programu profilaktyki nad dzieckiem i rodziną na lata 2016-2018.

Według definicji zawartej w art.2 pkt.2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, **przemoc to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, naruszające prawa lub dobra osobiste.**

Najczęściej występujące formy przemocy to: przemoc fizyczna, przemoc psychiczna, przemoc seksualna i przemoc ekonomiczna. Wszelkie te formy przemocy mogą się wzajemnie uzupełniać i przenikać.

- **przemoc fizyczna** – są to wszelkie działania polegające na użyciu siły i prowadzące do naruszenia netykalności cielesnej , nieprzypadkowych urazów, zranień, stłuczeń, złamań czy zasinień,
- **przemoc psychiczna-** to umyślne działania wykorzystujące nie siłę fizyczną lecz mechanizmy psychologiczne, powodujące zachwianie pozytywnego obrazu własnej osoby u ofiary, obniżenie u niej poczucia własnej wartości, pojawienie się stanów lękowych i nerwicowych,
- **przemoc seksualna-** polega na wymuszaniu niechcianych przez ofiarę zachowań w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych sprawcy,
- **przemoc ekonomiczna-** to działania prowadzące do całkowitego finansowego uzależnienia ofiary od sprawcy.

Skutkami przemocy w rodzinie jest doświadczenie traumatyczne , co powoduje zarówno szkody w zdrowiu psychicznym i fizycznym oraz poważne długotrwałe problemy ujawniające się w życiu dorosłym jako konsekwencje przemocy doświadczanej w dzieciństwie.

Konsekwencjami doświadczania przemocy przez osoby dorosłe mogą być lub są: poważne obrażenia ciała, wzrost częstości chorób somatycznych związanych ze stresem (bóle głowy, żołądka), przygnębienie, niepokój, smutek, obojętność, niekontrolowane wybuchy płaczu lub śmiechu, agresja, zmienność nastroju, niepewność, niska samoocena, nieufność, poczucie zagrożenia, zwiększone spożycie środków psychoaktywnych, bezradność. Ofiary często zachowują się niezrozumiale, często zmieniają zdanie i wycofują

zawiadomienie o przestępstwie, bronią sprawcę. Zachowania w psychologii tłumaczone są jako zjawisko ” pranie mózgu” czy stresu pourazowego.

Konsekwencje doświadczania przemocy przez dzieci, które są bezpośrednimi ofiarami lub świadkami przemocy w rodzinie to: dziecko żyje w poczuciu ciągłego strachu i zagrożenia, pozbawione miłości ,zaufania i bezpieczeństwa wpływa na dalszy rozwój dziecka i jest przyczyną wielu schorzeń psychosomatycznych. Dzieci będące ofiarami wykorzystywania seksualnego wykazują wysoki poziom depresji, poczucia osamotnienia, myśli samobójcze, zaburzenia snu, nadpobudliwości, agresję, obniżenie samooceny i poczucie bezwartościowości. Z wiekiem pojawia się zjawisko niedostosowania społecznego, trudności w nauce, wagarowanie, udział w grupach przestępczych, wysoki poziom agresji, nadużywanie alkoholu , branie narkotyków , ucieczka z domu itp.

Społeczne konsekwencje przemocy w rodzinie to: cierpienie fizyczne jak: rany, siniaki, ale przede wszystkim niewyobrażalne szkody psychiczne u ofiar. Siła przemocy niszczy cały system rodzinny, rozsadza go od środka, odbiera poczucie bezpieczeństwa i możliwość prawidłowego rozwoju członków rodziny.

Diagnoza problemu.

Właściwe zdiagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie jest bardzo trudne. Przemoc domowa jest problemem złożonym, o którym nie łatwo się rozmawia, trudniej zbadać. Przemoc wg statystyk jest traktowana jako sprawa wstydliva, drażliwa i skrywana w czterech ścianach domu.

Z uwagi na powyższe fakty, konieczne jest podjęcie działań zmierzających w kierunku edukacji społeczeństwa oraz dostarczenia wiedzy o zjawisku przemocy i sposobach radzenia sobie z problemami.

Z zebranych informacji wynika, że z roku na rok zwiększa się liczba interwencji z powodu przemocy w rodzinie. Do Przewodniczącego Zespołu interdyscyplinarnego w latach 2014-2015 zostało przekazanych łącznie 28 formularzy „Niebieskiej Karty”, w roku 2014 było ich 13, a w roku 2015 – 15.

Tabela nr 1. Liczba formularzy „Niebieska Karta” przekazanych do Zespołu Interdyscyplinarnego.

Liczba wszczętych procedur „Niebieska Karta „	2014r	2015r
	8	15

Źródło: Sprawozdanie z działalności zespołu Interdyscyplinarnego za lata 2014-2015

Tabela nr 2. Liczba interwencji domowych, w tym z powodu przemocy w rodzinie.

Liczba interwencji domowych w tym :	2014r - 13	2015r - 12
-z powodu przemocy w rodzinie	2014r - 13	2015 r- 12

Źródło „, Dane z Komisariatu Policji z Praszki.

Tabela nr 3. Liczba pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej.

Rok	2014	2015
Liczba pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej w tym:	14	15
- mężczyźni	1	1
- kobiety	13	14

Źródło: Sprawozdanie z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego za lata 2014-2015

Tabela nr 4. Liczba sprawców przemocy domowej

Rok	2014	2015
Liczba sprawców przemocy domowej	13	15

Źródło: Sprawozdanie z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego za lata 2014-2015

II. ZAŁOŻENIA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA

PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY

OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE.

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tj: Dz.U.z 2015r, poz. 1390) , do zadań własnych gminy należy w szczególności:

1. Tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.
2. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
3. Opracowanie i realizacja programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie.
4. Prowadzenie gminnych ośrodków wsparcia.

III. CELE PROGRAMU.

CEL GŁÓWNY

Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie ze szczególnym uwzględnieniem przemocy wobec dzieci oraz poprawa skuteczności działań osób zobowiązanych i uprawnionych do przeciwdziałania przemocy.

CELE SZCZEGÓŁOWE

1. **Profilaktyka przeciwdziałania przemocy w rodzinie.**

ZADANIA:

1. Opracowanie strategii postępowania w przypadku rozpoznania i zgłaszania przemocy domowej.
2. Udzielanie pomocy dziecku i rodzinie zgodnie z planem zawartym w regulaminie Zespołu interdyscyplinarnego.
3. Zintegrowanie działań środowisk odpowiedzialnych za pomoc dziecku i rodzinie.

DZIAŁANIA:

1. Diagnoza występowania zjawiska przemocy na terenie gminy.
2. Zwiększenie intensywności działań profilaktycznych w zakresie przemocy w rodzinie.
3. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości mieszkańców w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie.
4. Monitorowanie występowania przemocy w rodzinie, jej rozmiarów i skutków społecznych oraz efektywności podejmowanych działań przez instytucje udzielające pomoc osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

REALIZATORZY:

1. Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w tym:
    - Zespół Interdyscyplinarny.
    - Punkt Konsultacyjny.
    - Grupa wsparcia,
  2. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
  3. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna.
  4. Placówki oświaty jak: szkoły i przedszkola.
  5. Organizacje pozarządowe..
  6. Prokuratura, Policja , Sąd Rodzinny, kuratorzy.
- 2. *Wzmocnienie wiedzy społeczeństwa w zakresie przeciwdziałania przemocy i zapewnienie różnorodnych form wsparcia socjalnego osobom doświadczającym przemocy.***

ZADANIA:

1. Przygotowanie i udostępnienie broszur i ulotek informacyjnych o instytucjach udzielających pomocy w sytuacjach doświadczania przemocy w rodzinie.
2. Edukacja dzieci i młodzieży w zakresie psychologii, sposobów radzenia sobie ze stresem i agresją swoją i rówieśników.
3. Stała edukacja środowiska lokalnego.

DZIAŁANIA:

1. Rozpowszechnianie broszur, ulotek informacyjnych dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie wśród lokalnej społeczności.
2. Dostarczanie społeczeństwu informacji o instytucjach udzielających pomocy i wsparcia ofiarom przemocy w rodzinie.
3. Organizowanie zajęć informacyjno-edukacyjnych dla osób pracujących z osobami doświadczającymi przemocy i stosujących przemoc, nauczycieli, wychowawców, pedagogów, opiekunów, organizacji pozarządowych i przedstawicieli instytucji.

4. Wspieranie różnych form spędzania czasu wolnego, sprzyjających zachowaniom nieagresywnym.
5. Zapewnienie kompleksowej pomocy rodzinom, w których wstępnie przemoc.
6. Starania w kierunku oddzielenia sprawcy przemocy od ofiar.
7. Udzielanie schronienia osobom dotkniętym przemocą, które są zmuszone opuścić miejsce zamieszkania.
8. Wdrożenie procedury „Niebieskiej karty”.
9. Umożliwienie prowadzenia poradnictwa psychologicznego, rodzinnego i socjalnego.

REALIZATORZY:

1. Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w tym:
  - Zespół Interdyscyplinarny.
  - Punkt Konsultacyjny.
2. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania narkomanii.
3. Poradnia Psychologiczno-pedagogiczna.
4. Policja.
5. Prokuratura, Sąd rodzinny i kuratorzy.
6. Placówki oświaty jak: szkoły, przedszkola.
7. Organizacje pozarządowe.
3. *Wzmocnienie edukacyjno-informacyjne propagujące w społeczności lokalnej, świadome postawy negujące i przeciwstawiające się zjawiskom przemocy w rodzinie.*

ZADANIA:

1. Realizacja projektów edukacyjno-informacyjnych dla dorosłych i dzieci w zakresie występowania, zapobiegania i ochrony przed zjawiskiem przemocy domowej.
2. Podnoszenie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie.
3. Monitorowanie działań prowadzonych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

DZIAŁANIA:

1. Edukacja społeczeństwa w zakresie przeciwdziałania przemocy ze szczególnym uwzględnieniem powstrzymywania przemocy wobec dzieci.
2. Prowadzenie tematycznych lekcji w szkołach, organizowanie i prowadzenie szkoleń dla instytucji i osób pracujących z dziećmi.
3. Zwiększenie dostępności i efektywności działań profilaktycznych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

REALIZATORZY:

1. Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w tym:
  - Zespół Interdyscyplinarny.
  - Punkt Konsultacyjny.
2. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna.
3. Placówki oświaty jak: szkoły, przedszkola
2. Policja.
3. Prokuratura, Sąd Rodzinny, kuratorzy.

IV. ADRESACI PROGRAMU.

1. Ofiary i sprawcy przemocy.
2. Rodzice i opiekunowie krzywdzonych dzieci.
3. Przedstawiciele instytucji i służb pracujących z dziećmi jak: pedagodzy, psychologzy, nauczyciele, pracownicy socjalni, policjanci, służba zdrowia.
4. Przedstawiciele władz lokalnych.
5. Mieszkańcy gminy.

V. REALIZATORZY PROGRAMU.

Podmioty działające w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

1. Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w tym:
  - Zespół Interdyscyplinarny.
  - Punkt Konsultacyjny
2. Komisariat Policji.
3. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
4. Placówki oświaty tj: szkoły i przedszkola.
5. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna.
6. Służba Zdrowia.
7. Prokuratura , Sąd Rodzinny.
8. Organizacje pozarządowe.

Zakłada się ,że Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020 będzie miał charakter interdyscyplinarny i realizowany będzie przez wszystkie instytucje i organizacje zobligowane do podejmowania działań na rzecz zapobiegania i ograniczania przemocy w rodzinie.

Ze względu na interdyscyplinarny charakter programu cele realizowane będą w formie pracy ciągłej przez okres pięciu lat.

Działania skierowane do społeczności, instytucji i organizacji pozarządowych z obszaru przeciwdziałania przemocy będą miały charakter:

- 1) profilaktyczny – promowanie, propagowanie zachowań alternatywnych wobec przemocy i systemowych rozwiązań,
- 2) pomocowy – specjalistyczne poradnictwo, działania profilaktyczno-terapeutyczne, korekcyjno- edukacyjne, informowanie o miejscach udzielania wsparcia,
- 3) edukacyjny –
  - upowszechnianie wiedzy na temat przemocy i jej negatywnych skutków, kształtowanie właściwych postaw , w tym braku akceptacji dla przemocy,
- 4) wspierający – wsparcie merytoryczne i praktyczne służb pomocowych, wzmocnienie i aktywizowanie instytucji i organizacji , współpraca i wymiana doświadczeń.

VI ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.

1. Z budżetu gminy w ramach środków na zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.
2. W ramach środków własnych jednostek samorządowych.
3. Ze źródeł zewnętrznych np.: dotacja celowa budżetu państwa.

Działania	Kwota w zł	Z jakich źródeł
Zajęcia wychowawczo- profilaktyczne dla dzieci i młodzieży	2014r – 15.500 zł 2015r - 16.300 zł	GKRPA
Poradnictwo (umowy -zlecenia, psycholog ,	2014r – 21.400 zł	GKRPA

pedagog ,grupy wsparcia)	2014r – 24.600 zł	
---------------------------	-------------------	--

VII. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU.

1. Udzielanie profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.
2. Zmniejszanie rozmiarów przemocy w rodzinie.
3. Niwelowanie skutków zjawiska przemocy.
4. Pogłębienie wiedzy społecznej o zjawisku przemocy w rodzinie i sposobach radzenia sobie z tym problemem.
5. Zwiększenie zaangażowania społeczności w sprawy przeciwdziałania przemocy.
6. Zwiększanie liczby osób profesjonalnie zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz pomagającym ofiarom przemocy.
7. Zwiększenie skuteczności działania i dostępności do instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

VIII. MONITORING.

Realizacja programu będzie poddawana systematycznemu monitoringowi przez służby społeczne działające w kierunku zminimalizowania przemocy w rodzinie. Umożliwi to wgląd w realizację podejmowanych działań, ocenę ich skuteczności oraz podejmowanie bieżących działań korygujących. Uzyskane informacje pozwolą na planowanie działań i rozwijanie programów w przyszłości.